

Uthuling av basepolitikken (1)

Taler

Bjørnar Moxnes

Dato

7 mai 2018

Sted

Stortinget

Omstendigheter

Interpellasjon til forsvarsminneren

1 I de over 70 årene som har gått siden annen verdenskrig, har samtlige norske regjeringer overholdt ett viktig prinsipp: ingen permanente baser for utenlandske militære på norsk jord. Dette er innholdet i basepolitikken, som ble formalisert med baseerklæringen i 1949.

5

Men nå ser det ut til at Solberg-regjeringen er i ferd med å forhandle bort denne bærebjelken i norsk sikkerhetspolitikk. De har åpnet for permanent tilstedeværelse av amerikanske militære på Værnes i Trøndelag, og mye tyder på at regjeringen i skjul er i ferd med å åpne opp for permanent tilstedeværelse også i Nord-Troms. Alt dette har skjedd i hemmelighet, uten at det norske folk har fått si sin mening om et avgjørende spørsmål for Norges suverenitet og sikkerhet, og uten at Det norske storting, i hvert fall i den perioden vi er inne i nå, har blitt informert, verken her i stortingssalen eller i den utvidede utenrikskomiteen.

15

Basepolitikken går ut på at bare det norske forsvaret kan ha permanente militærbaser i Norge. Å melde Norge inn i NATO var i sin tid en kontroversiell avgjørelse som møtte stor folkelig motstand, men både tilhengere og motstandere var enige om at når NATO-medlemskapet var et faktum, måtte Norge ta tydelige grep for å opprettholde suverenitet over eget territorium og ivareta sitt tradisjonelt gode forhold til nabolandet Russland. I 70 år har derfor regjeringer fra Arbeiderpartiet, Høyre eller sentrum stengt døren for utenlandske militærbaser i Norge. På den måten har vi kombinert avskrekking med beroligelse på en måte som har gjort at Russland ikke har sett på oss som en fiende, men som en forutsigbar nabo.

25

Så har basepolitikken blitt satt på prøve og bestått prøvene gjennom veldig

skiftende omstendigheter. Den fungerte gjennom de fredsoptimistiske årene etter annen verdenskrig og gjennom den kalde krigens begynnelse. Den fungerte mens nabolandet vårt var ettpartistaten Sovjetunionen, leder for Warszawapakten. Den fungerte etter Sovjetunionen og Warszawapakts oppløsning. Den fungerte overfor Jeltsins vestvennlige, men kaotiske Russland, og den fungerte også under Putin-epoken, som begynte i 2002.

Det samme kan dessverre ikke sies om Solberg-regjeringens pågående sikkerhetseksperiment, som går ut på å la et stadig mer ustabilt USA, styrt av den uforutsigbare Donald Trump, få bruke Norge til amerikansk militarisering med brodd mot Russland. Dette eksperimentet, som regjeringen aldri har latt det norske folk verken få innsyn i eller si sin mening om, framstår som gambling med Norges trygghet og langsiktige sikkerhetsinteresser. Dessuten utgjør det en klar uthuling av basepolitikken i både bokstav og ånd.

Det bør være unødvendig å si at vi ikke støtter den russiske regjeringens politikk eller framgangsmåte verken innenrikspolitisk eller internasjonalt. De mange regjeringene fra Arbeiderpartiet, sentrum og Høyre, som overholdt basepolitikken av hensyn til forholdet til naboen i øst, støttet heller ikke den daværende ettpartistatens politikk. Det disse regjeringene gjorde, var å innse det faktum at Norge er et lite land som grenser mot verdens største land, og at vi har en åpenbar langsiktig interesse av å opprettholde en forutsigbar og konstruktiv relasjon til dette nabolandet. Det er en geografisk realitet, og den kan man ikke ønske seg bort fra, uansett hvor mye haukene i Washington prøver å overtale oss til det motsatte.

Selv USAs ambassade i Oslo innrømte i et hemmelig ambassadedokument, lekket av WikiLeaks i 2011, at Norges myke politikk overfor Russland hadde gitt Norge betydelige fordeler. Dette er selvsagt viktig. I perioden Norge opprettholdt basepolitikken, bevarte vi fred med en tidvis vanskelig nabostormakt. I tillegg gjorde det møysommelige arbeidet for å bygge tillit at vi oppnådde en rekke andre viktige mål: en vellykket felles forvaltning av torskestammen, et betydelig miljøsamarbeid og ikke minst delelinjeavtalen om maritim avgrensning og samarbeidet i Barentshavet og Polhavet.

Så påstår Solberg-regjeringen at den gjør sitt beste for å opprettholde et konstruktivt naboskap, men både praktisk politikk og resultatene av den viser det motsatte. Det er ikke lenge siden forsvarsminister Bakke-Jensen nevnte folk-

til-folk-samarbeidet i Finnmark og brukte det som et argument for at det fortsatt finnes en samarbeidsarena som ikke er ødelagt av militariseringen av norsk utenrikspolitikk, som uthulingen av basepolitikken inngår i. Men nå er Frode Berg fengslet i Russland, og en rekke finnmarkinger har gått ut og klagd på at aggressiv etterretningsvirksomhet har ødelagt for grensesamarbeidet i nord.

På den måten kan man si at Solberg-regjeringens siste halmstrå for å forsøke å bagatellisere uthuling av basepolitikken er blitt det motsatte, nemlig en beklagelig illustrasjon av hvordan også det lokale folk-til-folk-samarbeidet er blitt skadelidende av at sikkerhetspolitiske beslutninger tatt i Washington, Oslo og Moskva ødelegger utviklingen av et tusenårig lokalt naboforhold på begge sider av grensen.

Vi i Rødt er tilhengere av en ansvarlig norsk sikkerhetspolitikk, der konstruktive relasjoner til resten av verden, også til USA, er en viktig komponent. Men vi vil alltid prioritere interessen for det norske folkets trygghet foran stormaktsinteresser når disse interessene kommer i konflikt med hverandre. Når USA og den norske regjeringen vil uthule den norske basepolitikken for å tillate mer amerikansk militarisering rettet mot Russland på norsk jord, har vi et sånt tilfelle foran oss. Denne uthulingen innebærer å velte den tradisjonelle balansen mellom avskrekking og beroligelse overfor Russland, i retning ensidig avskrekking. Det betyr å la USAs politikk for konfrontasjon med Russland få forrang foran Norges behov for samarbeid.

Så tilbake til Værnes og basepolitikken bokstave: Regjeringen insisterer på at basepolitikken ligger fast, og her er halmstrået at USAs permanente tilstedeværelse på Værnes på en eller annen måte oppheves av det faktum at det amerikanske personellet på basen byttes ut med jevne mellomrom. Her ser vi en svært tøyelig logikk, for alle militærbaser har en eller annen form for rotasjon av personell. Ingen soldater blir sendt til en base til evig tid. Det sentrale faktum er at USAs militære er permanent til stede på Værnes.

Ettersom regjeringen snikinnfører amerikansk militarisering på norsk jord, uten å informere folket om verken betingelsene eller konsekvensene, er det mye vi ikke vet om basen på Værnes. Men vi vet at det finnes en avtale, at det finnes en «status of forces agreement», at denne avtalen sier noe om hvem som har kommando på basen, hvilken myndighet og tilgang den norske

øverstkommanderende har overfor det amerikanske militære personellet, og om amerikanske militære er underlagt norsk lov og norske domstoler eller ikke. Alt dette har det norske folk og Stortinget en selvsagt rett til å få vite mer om.

110 Derfor forventer jeg i dag å få klare og fyllestgjørende svar fra forsvarsministeren på spørsmålene som saken reiser, både hvilken definisjon av basepolitikken regjeringen legger til grunn når den nå har åpnet for kontinuerlig tilstedeværelse av amerikanske soldater på Værnes, om det er slik at det til enhver tid er amerikanske soldater til stede på Værnes, om Norge tidligere har tillatt
115 kontinuerlig tilstedeværelse av utenlandske soldater på baser i Norge, og - i forlengelsen av spørsmålet om regjeringens definisjon av basepolitikken - hvilke betingelser og begrensninger som gjelder for det amerikanske militære personellet som er stasjonert på Værnes. Til slutt: Hvilken demokratisk forankring har regjeringen for å tillate kontinuerlig tilstedeværelse av
120 amerikanske soldater på Værnes?

Kilde

www.stortinget.no

URI

125 <https://www.virksommeord.no/tale/uthuling-av-basepolitikken-1>

130

135

140